

V Slovenskem inštitutu na Dunaju

O Borisu Pahorju s posebnega zornega kota

Letos 30. maja smo Slovenci in svet izgubili velikega literarnega pričevalca o fašističnem nasilju v času druge svetovne vojne Borisa Pahorja. S številnimi literarnimi deli, romani, novelami, esejji, polemikami in javnim posegi je nagovarjal svoje očje slovenske rojake, a tudi mednarodno javnost. Pahorjevi vodilni temi, ki se prepletata skozi večino njegovih del, sta slovenska usoda v Trstu in Italiji ter druga svetovna vojna s težkimi doživetji preganjanih žrtev v nemških koncentracijskih taboriščih. Po Pahorjevi smrti se je v Trstu in v Sloveniji zvrstilo že več prireditev v spomin na velikega domoljuba in kozmopolita, 6. decembra 2022 pa so tudi v Slovenskem inštitutu na Dunaju spregovorili o Pahorju s posebnega zornega kota. V ospredju prireditve je bilo predavanje ljubljanske publicistke, prevajalke in aktivistke na področju človekovih pravic Alenke Puhar, ki je spregovorila o

Pahorjevi reviji za kulturna in družbena vprašanja *Zaliv*, ki jo je ustanovil s somišljeniki leta 1966 v Trstu in je izhajala do slovenske osamosvojitve. Dejstvo je, da je Pahor zelo veliko ustvarjalne energije vlagal v publicistično družbeno in narodno osveščevalno delo. S svojim pisanjem v *Zalivu* je hotel osvetljevati tudi tabu teme o svobodi pisanja in delovanja, ki v tedanji Sloveniji oziroma Jugoslaviji niso bile zaželeni. Pri svoji analizi revije *Zaliv* se je Alenka Puhar naslonila na zbornik *Most čez Zaliv*, ki je izšel letos pri Inštitutu Nove revije v Ljubljani na podlagi ljubljanskega simpozija o tržaških revijah *Most* in *Zaliv*, ki je potekal v oktobru 2021 v Ljubljani. Alenka Puhar se je Pahorjevemu urejevanju *Zaliva* približala primerjalno, z upoštevanjem sočasnega izhajanja druge tržaške revije *Most*, katere glavna pobudnika sta bila v primeri s Pahorjem mlajša tržaška intelektualca Vladimir Vremec in zdaj že pokojni

Aleš Lokar. Zanimivo je, da sta se obe reviji trudili za svobodo mnenja in pisanja, vendar so bile v pogledih obeh

novih oblikah v dialogu z drugojezičnimi sosedi vključevati tudi slovenski partner, ne da bi pri tem izgubil svojo narodno

protikomunističnih domobrancev, kar je povzročilo dodatne ljubljanske šikane, represije in sodne procese proti

tudi avtor teh vrstic, ki je s svojega zornega kota osvetlil kot eden njegovih pobudnikov in prvih urednikov nastanek revije *Most*. Novo revijo je skupaj z Vladimirjem Vremcem in Borisom Podrecco začel pripravljati že leta 1962 kot študent na srečanjih v nekdanjem dunajskem domu klarentinskega patra Ivana Tomažiča. Poleti 1963 je zamisel o *Mostu* končno dozorela v Trstu, poseben zagon pa ji je dal pristop Aleša Lokarja. Zanimivo je, da je bil v uredniški odbor pritegnjen tudi glavni urednik koroškega *Mladja* Florjan Lipuš, vendar je po prvi številki leta 1964 izstopil iz uredništva, ker je želel delovati predvsem na Koroškem. Vse tri intelektualno vodilne slovenske zamejske revije, *Zaliv*, *Most* in *Mladje*, so prenehale izhajati kmalu po osamosvojitvi Slovenije, čeprav bi tudi danes potrebovali revijalne publikacije s kritično razsvetljevsko konic.

Lev Detela

Boris Pahor

Alenka Puhar

uredništvev tudi razlike predvsem glede narodnega vprašanja. Pahor je bil klasični "narodnjak", ki je narodnemu vprašanju pripisoval osnovni pomen, medtem ko so sodelavci *Mosta* gledali na narodno vprašanje drugače. Ves čas so ga soočali z nadnacionalnim družbenim kontekstom, v katerega se mora v

identiteto. Boris Pahor je od prvih literarnih začetkov tesno sodeloval z vodilnim krščanskim socialistom, pesnikom in pisateljem Edvardom Kocbekom. Nagovoril ga je, da je v posebni izdaji *Zaliva* spregovoril tudi o množičnem povojnem poboju slovenskih

sodelavcem revije. Med nevarne "protisocialistične" publikacije sta bili uvrščeni, kot je povedala predavateljica, tudi reviji *Zaliv* in *Most*. Izvajanjem Alenke Puhar je sledila zanimiva diskusija, ki jo je konstruktivno vodil Feliks J. Bister. O srečanjih z Borisom Pahorjem je spregovoril

DROBCI DOMAČE ZGODOVINE (233)

Dimitri Tabaj

DR. JUST BAČAR, ZDRAVNIK IN RODOLJUB
TRETJI DEL

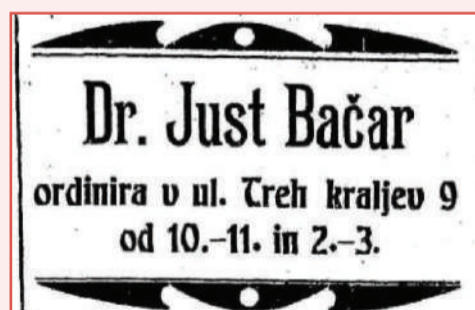
Oglase ordinacije dr. Justa Bačarja sem našel v časopisih Soča in Goriška straža, v kateri na primer beremo "Zobozdravniški atelje - Dr. J. Bačar in V. C. Hansen zobotehnik - ulica Treh kraljev šte. 9 (v bližini kapucinske cerkve) - Brezbolesto izdiranje in plombiranje zobov - Umetni zobje po najnovejši tehniki - Dr. Bačar izvršuje ravnotam svojo splošno zdravniško prakso". Navedeni so tudi urniki delovanja.

Ustno izročilo družine Casella pravi, da je dr. Bačar zdravil tudi kneginjo Hohenlohe. Ambulanta je bila sodobno opremljena in med prvimi s telefonsko povezavo, saj dr. Bačarja najdemo med telefonskimi naročniki leta 1913, skupaj z zdravnikom, piscem in politikom (med drugo svetovno vojno članom vrhovnega plenuma OF) dr. Antonom Brecljem (Žapuže, 1875 - Ljubljana, 1943), odvetnikoma in politikoma Henrikom Tumo in Dragotinom Treom (Knežja vas, 1863 - Ljubljana, 1935) ter s podjetji, kot npr. trgovino Predrag & Čermetič, trgovino Anton Medved ter Goriško tiskarno (vir: dr. Robert Devetak - Univerza v Novi Gorici - Začetki in razvoj telefona na Goriškem in Gradiškem do prve svetovne vojne - Kronika 68/2020). Od 9. oktobra 1922 je dr. Bačar posloval tudi v "trikrat tedenski zdravniški ambulanci", ki jo je odprla Okrajna bolniška blagajna iz Gorice vsak ponedeljek, sredo in petek od 16. do 17. ure v občinskem domu v Miru. V zvezi s to ordinacijo beremo v Goriški straži z dne 11. oktobra 1922, da "ambulance se lahko poslužujejo vsi bolni zavarovanci in njih družinski člani, ki se izkažejo z od bolniške blagajne izdano izkaznico in ki bivajo v občinah, odnosno podobčinah: Miren, Rupa, Peč, Gabrije, Vrh - Sv. Mihael, Sv. Martin na Krasu, Opatjeselo, Novavas, Lokvica, Kostanjevica, Temnica, Vojšćica, Dol, Orehovlje in Vrtoče".

Just Bačar se je ukvarjal tudi s publicističnim in zdravstveno prosvetnim delom. Prvi njegov članek najdemo leta 1911 v reviji Veda (št. 2), dvomesečniku za znanost in kulturo, ki sta

ga izdajala in urejala politik in časnikar Albert Kramer (Trbovlje, 1882 - Ljubljana, 1943), literarni in kulturni zgodovinar, esejist in prevajalec Ivan Prijatelj (Vinice, 1875 - Ljubljana, 1937), psiholog, pisatelj, politik in učitelj Mihajlo Rostohar (Breg, 1878 - Golek, 1966) ter pravnik in politik Bogumil Vošnjak (Celje, 1882 - Washington, 1959). Gre za recenzijo knjige zdravnika in medicinskega terminologa Mirka Černiča (Metlika, 1884 - Maribor, 1956), zdravnika, kirurga in medicinskega terminologa, lastnika zasebnega sanatorija v Mariboru, pionira na področju travmatologije in zdravljenja golšavosti, rodoljub, med vojno predstojnik partizanske bolnišnice, med pobudniki za ustanovitev katedre za izgrajevanje slovenske zdravstvene besede na Medicinski fakulteti v Ljubljani, od leta 1946 tri semestre honorarni predavatelj - vir: Jerneja Ferlež), z naslovom *Telesni naš postanek, razvoj in konec*. Recenzija je zanimiva predvsem zato, ker prča

o Bačarjevi skrbi za širjenje zdravstvene kulture, hkrati pa tudi slovenske besede na tem področju. V članku beremo: "Nimamo še knjige slične vsebine v slovenski literaturi. Zato pozdravljamo to malo knjižico tem bolj veselo, zlasti še, ker je v njej pisatelj premagal naše ozkosrčno stališče in poizkusil izpodriniti na tem polju ne le med prostim ljudstvom, ampak celo med vrstami izobražencev zelo razširjene in popolnoma napačne pojme ter si upal pokazati resnico in naravoslovno vedo o človeškem bitju razgaljeno in čisto".

Oglas Bačarjeve ordinacije z dne 31. maja 1913 v časopisu Soča

Detajl načrta Hohenlohejeve (kasneje Bačarjeve) vile na ulici Treh kraljev št. 9 iz leta 1885 (Vir: arh. Diego Kuzmin). Delo imenitnega mantovanskega arhitekta in inženirja Catulla Bisija (1829-1902); v Gorico je prišel v času gradnje južne železnice, ki je leta 1857 povezala Dunaj s Trstom.

Dr. Bačar je leta 1911 v reviji Veda objavil recenzijo knjige zdravnika in medicinskega terminologa dr. Mirka Černiča (Metlika, 1884 - Maribor, 1956 - na sliki - zdravnik, kirurg in medicinski terminolog, lastnik zasebnega sanatorija v Mariboru, pionir na področju travmatologije in zdravljenja golšavosti, rodoljub, med vojno predstojnik partizanske bolnišnice, med pobudniki za ustanovitev katedre za izgrajevanje slovenske zdravstvene besede na Medicinski fakulteti v Ljubljani, od leta 1946 tri semestre honorarni predavatelj - vir: Jerneja Ferlež), z naslovom *Telesni naš postanek, razvoj in konec*. Vir slike: Slovenska biografija

Dr. Bačar se je ukvarjal tudi s publicističnim in zdravstveno prosvetnim delom. Prvi njegov članek najdemo leta 1911 v reviji Veda (št. 2, na sliki), dvomesečniku za znanost in kulturo, ki sta ga izdajala in urejala politik in časnikar Albert Kramer (Trbovlje, 1882 - Ljubljana, 1943), literarni in kulturni zgodovinar, esejist in prevajalec Ivan Prijatelj (Vinice, 1875 - Ljubljana, 1937), psiholog, pisatelj, politik in učitelj Mihajlo Rostohar (Breg, 1878 - Golek, 1966) ter pravnik in politik Bogumil Vošnjak (Celje, 1882 - Washington, 1959).